

VALTION YHTIÖISTÄ

Veijo Kauppinen

Markku Kuisma, Valtion yhtiöt.
Nousu ja tuho. Kustannusosakeyhtiö
Siltala 2016. 333 s.

Tuotteliaan professori Kuisman tuorein teos kertoo valtiollisten suuryritysten synnystä, noususta ja hiukan myös tuhosta. Hän nimeää tarkoituksella valtion yhtiöt eikä valtionyhtiöt. Yksityisen yritysmaailman suhtautuminen niihin oli aluksi kielteistä ja kovaakin arvostelua esiintyi kautta niiden historian.

Tarkastelun kohteena ovat valtaviin investointien vaihtelevat kohtalot ja komea joukko suurimpia pörssiyrityksiämme, kuten Fortum, Stora Enso, Kemira, Outokumpu, Neste, Valmet, Metso, SSAB-Rautaruukki ja Outotec. Niillä on värikäs menneisyys ja kiistelty tulevaisuus osana Suomen taloutta.

Maamme itsenäistyttyä syntyi poliittisia paineita säilyttää huomattava metsävarallisuutemme suomalaisilla eikä päästä saksalaisia eikä varsinkaan englantilaisia siihen käsiksi. Ensimmäinen valtion hankinta oli vuonna 1918 osake-enemmistö W. Gutzeit & Co:sta, joka omisti puolen miljoonan hehtaarin verran metsää sekä runsaasti vesivoimaa. Kaupan kätilöinä oli tunnettuja poliitikkoja, kuten senaattori ja KOP:n pääjohtaja Paasikivi. Suurvaltaintressit sanelivat paljolti tuloksen. Yhtiöstä sittemmin muodostettu Enso-Gutzeit Oy oli nykyisen metsäjätti Stora Enson edeltäjä.

Pian poimittiin seuraavaksi valtion yhtiöksi 1940-luvulla Enso-Gutzeitiin sulautunut Tornator ja kolmanneksi Veitsiluodon saha - kaikki metsäteollisuusyrityksiä. Mo-

net myöhemmät valtion yhtiöt perustettiin ostamisen sijasta valtion omin toimin.

Valtion yhtiöitä on toki ollut moneen lähtöön, minkä Valco ja Talvivaara osoittavat. Menestyneimmäksi valtion yhtiöksi nostetaan Outokumpu.

Kuisman mielestä valtio-omistaja ei ole syrjäyttänyt yksityistä yritteliäisyyttä, ja hän kysyy, kenet Outokumpu tai Rautaruukki olisivat syrjäyttäneet. Valtion yhtiöitä syntyi ”tyhjiin aukkoihin”. Nämä yhtiöt ovat luonneet kasvumahdollisuuksia yrityksille, joita ei muuten ehkä olisi olemassa.

Valtion yhtiöiden hallinto lujitti osaltaan johtavan virkasäädyn asemaa ja synnytti mm. valtiollisen vuorineuvoskaartin. Rahalaitokset ja sijoitusyhtiöt tietenkin kytkeytyvät mukaan kuvioon.

Valtion yhtiöitä on pidetty tylsinä, tehottomina ja laiskoina. Useimmat suomalaiset eivät kuitenkaan ole sellaisia olleet. On sanottu valtaan nostetulle tulevan viran myötä jostain viisaus hoitaa asiat. Suuri keskittetty on ollut kaunista, mutta nykyään on toisin.

Kirjoittaja toteaa valtiokapitalismin kuulostavan kovalta ja rumalta, mutta pitää sen kaarta yhtenä Suomen kehityksen komeimmista ja kumoo vääriä väitteitä valtio-omistuksesta. Kirja on taattua terävästi oivaltavaa Kuismaa. Se on paitsi teollisuus-historiaa, myös paljolti talous- ja poliittista historiaa mielenkiintoisine taustoineen ja käänteineen.

